

Amikor vagy húsz évvel ezelőtt megismertem, már a legtöbben bácsizták Ferenczy Istvánt, a marosvásárhelyi színház művészt, a Szentgyörgyi István Színház Művészeti Akadémia tanárát. Pedig nem volt idős, „csak” tekintélynek örvendett.

Sokáig messziről méregettük egymást. Engem a vásárhelyi színészek közül mással hozott szorosabb kapcsolatba a véletlen, no meg Harag György barátsága. Egyikünk sem lépett a másik felé, alkalom pedig éveken keresztül nem adódott arra, hogy jól beszéljünk egymással.

Tudtam róla, hogy Gyergyóból való, s csaknem egyidős velem; hogy építészetet tanult Bukarestben, mielőtt a színészet felé hajtotta a vére, a lustasága, a játékkedve; hogy az akadémia elvégzése után Tompa Miklós azonnal a marosvásárhelyi színházhoz szerződött, s ő ott is maradt – most már tudjuk: mindhalálig.

Pedig nem volt megállapodásra hajlamos, a történésekbe belenyugvó típus. Pályája során sokszor volt a siker csúcán, de legalább annyiszor mélyponton. Hányszor akarta abbahagyni a színészetet! Hányszor döntött úgy, hogy végleg – de legalábbis egy időre – más foglalkozás után néz! Így lett többek között pincér vagy deszkarakodó. Sokszor úgy érezte, hogy nem foglalkoztatják tehetségéhez mérten, hogy megalázóan kis szerepeket adnak neki, akit pedig alkata a nagy hősök megformálására predesztinál. Aztán eljátszotta Németh László *A két Bolyai*-jában Jánost, és minden helyrebillent. És jöttek sorra a Tamási Áron-hősök, amelyekben utolérhetetlenül hiteles volt.

Ferenczy István élete végéig megtartotta otthonról hozott ízes, tájszólásos beszédét, amiért sokan és sokszor kárhoztatták, de ez őt látszólag mit sem érdekelt – bár a kilencvenes évek közepétől többé-kevésbé rendszeressé vált találkozásaink kiderült: igenis foglalkoztatta őt a kiejtésért kritika, s néha-néha elbizonytalanodott, hogy vajon nem épp a tájszólása miatt nem kapott meg bizonyos szerepeket. De a beszédstílusa is remekül illett a Tamási-darabok világához, ez is egyik kulcsa volt annak, hogy Tompa Miklós rendezésében az *Énekes madártól* a *Hullámzó völgyéig* sorra eljátszhatta Tamási férfi főszerepeit.

Mesterének, mentorának tartotta Tompa Miklóst, akinél nemcsak Marosvásárhelyen játszott, hanem szerte Erdélyben, sőt Magyarországon is: amikor Tompa tévéjátékot készített a *Hullámzó völgyéből*, erre is Ferenczyt vitte magával. A vásárhelyi színház másik meghatározó rendezőjével, Harag Györggyel keveset dolgozott, de *Az ember tragédiája* híres 1975-ös előadásában több szerepet is alakított, például Péter apostolt és Lovelt.

István bácsi

FERENCZY ISTVÁN (1937–2002)

Ferenczy István a *Sirályban*

A magyarországi közönség hosszú idő után először 1990-ben, a színház budapesti vendégjátékán láthatta, mégpedig az *Éjjeli menedékhely* Vaszka Pepeljében és a *Mózes* címszerepében. Mindkettőben – főleg a Madách-műben – a nemzeti színházi hagyományokból táplálkozó, kissé patetikus hősalakítás példáját láthattuk. Aztán pár évvel később a García Márquez-regényből készült adaptáció, a *Száz év magány* eslelt öregemberének néhány mondatos szerepében bizonyította: a korszerű stílusban is erős figurateremtésre képes.

Utoljára Sík Sándor *István király*ának címszerepében láttam, amelyben ötvözte az emelkedett és az intellektuális színjátszás erényeit. Nem volt átütő produkció, s ezt tudta ő is, de az ő teljesítménye kiemelkedett a többieké közül. Mivel részt vettem az előadás tévéfelvételén, minden színészi megmozdulását, rebbenését, megszólalását sokszor láttam-hallottam. Alakítását valami furcsa fáradtság, rezignáltság hatotta át, ami ugyan illett a darabbeli István lelkiállapotához és megtörttségéhez, de jelzés is volt: Ferenczy István egészsége megromlott. A színészi és az oktatói munkából fokozatosan visszavonult, igaz, a színházban történt belső és vezetői változások közepette egyre kevésbé is számítottak rá.

A kilencvenes évek közepén Kisvárdán egyszer együtt zsúriztunk, akkor kerültünk közel egymáshoz. De zártsága, szemérmessége nehezen oldódott. Saját művészi problémáiba csak nagy ritkán avatott be. Az egyik évben elhozta Kisvárdára a Kocsis István *Bolyai esteje* című monodráájából készített előadását, amit több iskolában bemutatott. A darabot sok évvel ezelőtt már betanulta, sorozatban játszotta, s élete egyik legnagyobb kihívásának tartotta, amiről azt nyilatkozta, hogy ehhez hasonlóra sem vállalkozna többé soha. Ám az élet másként parancsolt: a fordulat éve utáni társadalmi-politikai körülmények változása, illetve a változás iránya arról győzte meg, hogy az újabb fiatal korosztályoknak is meg kell ismerniük Bolyai János példaértékű sorsát, arról nem beszélve, hogy a saját lelki egyensúlya érdekében is szüksége volt erre az ismételt kihívásra. De tele volt kétségekkel. Ekkor s csak ekkor kért meg, hogy legyek a külső szeme, figyeljem őt s az általa kiváltott nézői reakciókat. Megtettem, és tapasztalataimat megosztottam vele. Kemény, de jóízű beszélgetéseink voltak. Olyanok, amelyek ritkák két férfi életében.

Ezekre emlékszem, amikor reá emlékeztetek.

NÁNAY ISTVÁN